Lietas arhīva Nr. CA-0075-22/10
ECLI:LV:KUAT:2022:0610.C20197915.6.S

Lieta Nr.C20197915

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Liepājā 2022. gada 10. jūnijā

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija šādā sastāvā:

tiesneši Iļja Grigorjevs, Liena Jansone un Linda Vēbere

rakstveida procesā apelācijas kārtībā izskatīja civillietu /pers. C/ prasībā pret /pers. D/ par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu sakarā ar prasītāja apelācijas sūdzību par Kurzemes rajona tiesas 2021. gada 23. decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. C/ cēlis tiesā prasību pret /pers. D/ par /pers. E/ vārdā taisītā testamenta atzīšanu par spēkā neesošu. Prasība pamatota ar šādiem argumentiem.

[1.1] 2014. gada 25. decembrī miris /pers. E/, kas ir prasītāja vecāsmātes brāļa dēls. Prasītājs ir /pers. E/ ceturtās šķiras mantinieks.

Oficiālā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" 2015. gada 14. janvārī tika publicēts sludinājums par mirušā /pers. E/ pēdējās gribas rīkojuma nolasīšanu 2015. gada 26. janvārī un par uzaicinājumu pieteikties visām personām, kurām ir iebildumi pret mirušā pēdējās gribas rīkojumu.

2015. gada 1. aprīlī prasītājs iesniedzis zvērinātai notārei Mildai Ancānei iesniegumu par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz /pers. E/ atstāto mantojumu. Mantojuma masā ietilpst dzīvokļa īpašums /adrese/, nekustamais īpašums /nosaukums/ un naudas noguldījums AS "DNB".

Zvērināta notāre Milda Ancāne informējusi, ka /pers. E/ 2014. gada 25. aprīlī ir taisījis testamentu un visu savu mantu ir novēlējis vienai personai – atbildētājam.

[1.2] Uzzinot, ka eksistē pēdējās gribas rīkojums uz /pers. E/ atstāto mantojumu, prasītājs bijis pārsteigts, jo, 2014. gadā vairākkārt tiekoties ar /pers. E/, viņš nekad nepieminēja par testamenta esamību vai vēlmi tādu taisīt. /pers. E/ sūdzējies, ka "šķietamie labvēļi" izdarot uz viņu spiedienu un cenšoties iegūt viņa mantu, ka viņam ir nozagti īpašuma apliecinošie dokumenti – zemesgrāmatu apliecības, kuras viņš gribētu atgūt.

Tāpat prasītājs norādījis, ka atbildētājs nav radinieks /pers. E/, bet tā ir tikai uzvārdu sakritība.

Kad 2014. gada vasarā prasītājs ieradies pie /pers. E/, tas atradies necilvēcīgos apstākļos un viņa veselības stāvoklis bijis kritisks. Prasītājs ievietojis viņu /nosaukums/ slimnīcā, kur vairākkārt to arī apciemojis.

Tā kā /pers. E/ ievietojis /nosaukums/ slimnīcā ar /pilsēta/ Sociālā dienesta starpniecību, tad zvanījis sociālai darbiniecei, kura informējusi, ka /pers. E/ ir miris. Atbildētājs, kurš bija izņēmis /pers. E/ no slimnīcas un aizvedis pie sevis, zināja, ka prasītājs ir /pers. E/ radinieks, taču neinformēja, ka /pers. E/ ir miris. /pers. E/ tika apglabāts, par to neinformējot nevienu no radiniekiem.

[1.3] Prasītājam ir šaubas par testamentā izteiktās pēdējās gribas patiesumu un testamenta īstumu, vēl jo vairāk, tādēļ, ka ir taisīts privāts testaments.

Prasītājs uzskata, ka testamentā paustā griba ir pretrunā ar mantojuma atstājēja patieso pirmsnāves gribu. Ja arī /pers. E/ pats ir parakstījis testamentu, tas darīts viltus vai spaidu ietekmē. Prasītājs uzskata, ka /pers. E/ paraksts ir viltots, un ir apšaubāmi abi liecinieki, kuri piedalījās pie privātā testamenta sastādīšanas un parakstīšanas.

Kurzemes reģiona pārvaldes /pilsēta/ iecirkņa Kārtības policijas nodaļā prasītājs ir iesniedzis iesniegumu par iespējamo testamenta viltošanu.

[2] Atbildētājs rakstveida paskaidrojumos norādījis, ka prasību neatzīst, norādot šādus argumentus.

Prasītājs nav pierādījis nevienu no prasībā izteiktajiem apgalvojumiem. Mantojuma atstājējs bija atbildētāja 4. pakāpes radinieks – atbildētāja vectēva /pers. H/ brālēna dēls, un neatbilst patiesībai prasībā norādītais, ka ir tikai uzvārdu sakritība. Regulārus kontaktus ar /pers. E/ atbildētājs sācis uzturēt aptuveni no 2000. gada, bet ciešāks kontakts izveidojies 2011. gadā, kad /pers. E/ radās veselības problēmas un viņš ar pārtraukumiem vairākus mēnešus dzīvojis pie atbildētāja. 2014. gadā pēc izņemšanas no /nosaukums/ slimnīcas, kur /pers. E/ nevēlējās palikt, viņš līdz savai nāvei dzīvojis pie atbildētāja.

/pers. E/ bija nopietnas veselības problēmas, un atbildētājs par viņu rūpējies, arī nomājis īpašu aprīkojumu, lai /pers. E/ varētu pārvietoties. Iespējams, šo iemeslu dēļ /pers. E/ izvēlējās atstāt atbildētājam visu savu mantu. Nepatiess ir prasītāja apgalvojums, ka /pers. E/ parakstījis testamentu viltus vai spaidu ietekmē.

Atbildētājs uzskata, ka /pers. E/ sagatavotais privātais testaments atbilst visiem Civillikuma nosacījumiem, un nav nekāda pamata tā atzīšanai par spēkā neesošu.

[3] Ar Kurzemes rajona tiesas 2021. gada 23. decembra spriedumu prasība noraidīta. Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[3.1] Spriedumā konstatēts, un lietā nav strīda par šādiem faktiem.

2014. gada 25. decembrī miris /pers. E/. Mirušajam nav pirmās šķiras likumisko mantinieku un laulātā; prasītājs ir mirušā /pers. E/ tuvākais likumiskais mantinieks.

Nāves brīdī /pers. E/ piederēja dzīvokļa īpašums /adrese/, un nekustamais īpašums /nosaukums/, kas sastāv no 49,41 ha zemes, dzīvojamās mājas un trīs palīgceltnēm, kā arī noguldījums bankā AS "DNB" 3784,59 EUR.

2015. gada 13. janvārī atbildētājs Kurzemes apgabaltiesas zvērinātai notārei Mildai Ancānei iesniedzis iesniegumu par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz /pers. E/ mantojumu, pamatojoties uz 2014. gada 25. aprīļa privāto testamentu.

2015. gada 1. aprīlī iesniegumu par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanos mantojuma tiesībās uz /pers. E/ atstāto mantojumu iesniedzis prasītājs.

2015. gada 26. janvārī, klātesot atbildētājam, abiem testamenta lieciniekiem – /pers. I/ un /pers. J/, nolasīts 2014. gada 25. decembrī mirušā /pers. E/ pēdējās gribas rīkojuma akts – privātais testaments, ar kuru /pers. E/ visu savu mantu novēlējis atbildētājam.

Atbilstoši Civillikuma noteikumiem, apstrīdētais /pers. E/ testaments pielīdzināms privātam testamentam.

[3.2] Testaments taisīts 2014. gada 25. aprīlī, tādējādi strīda izšķiršanā ir piemērojama Civillikuma redakcija, kas bija spēkā līdz 2014. gada 30. jūnijam.

Tiesa, ņemot vērā Civillikuma 445., 446. pantā noteikto, secinājusi, ka testamenta lieciniekiem /pers. J/ un /pers. I/ testamentā ir parakstījušies, savus parakstus testamentā vairākkārt atzinuši, tanī skaitā, tiesas sēdē.

[3.3] Ņemot vērā Civillikuma 447. panta komentāros sniegto skaidrojumu un novērtējot lietā esošos pierādījumus, tiesa atzinusi, ka /pers. E/ testaments ir sastādīts atbilstoši tā brīža likuma prasībām. Noklausoties testamenta lieciniekus sniegtās liecības, izvērtējot lietas apstākļus kopumā, tiesa atzinusi, ka nerodas šaubas par testamentā izteiktā atbilstību testatora patiesajai gribai.

Testaments atbilst Civillikuma 450. panta prasībām. Nav strīda par to, ka /pers. E/ testaments sastādīts datorrakstā latviešu valodā. Testamentā ir trīs paraksti – /pers. E/, /pers. J/ un /pers. I/ un parakstu atšifrējumi.

[3.4] Tiesa uzskatījusi, ka pierādījumi lietā, to kopsakarā, apstiprina, ka /pers. E/ testamentu ir parakstījis pats.

2016. gada 22. jūnijā uzsākts kriminālprocess Nr.12261001016 pēc Krimināllikuma 275. panta otrās daļas. Kriminālprocesa ietvaros veiktas vairākas /pers. E/ paraksta ekspertīzes, kuras tiesa vērtējusi Civilprocesa likuma 97. panta kārtībā kopsakarā ar citiem pierādījumiem lietā.

Tiesa novērtējusi, ka kriminālprocesā, par /pers. E/ paraksta īstumu uz privātā testamenta, veiktas piecas ekspertīzes.

Kā pierādījumus tiesa novērtējusi arī Valsts tiesu ekspertīžu biroja 2018. gada 19. oktobra atzinumā secināto, Kriminālistikas pārvaldes komisijas 2017. gada 31. marta rokraksta ekspertīzes atzinumā secināto, Valsts tiesu ekspertīžu biroja 2019. gada 2. septembra eksperta atzinumā secināto.

Tikai viens no ekspertu atzinumiem nav devis kategorisku slēdzienu par paraksta viltošanu, un tas tāpat kā pārējie eksperta atzinumi ir pamatots un motivēts.

Tiesa atzinusi, ka šie dažādus atzinumus saturošie rakstveida pierādījumi rada šaubas un nesniedz viennozīmīgu atbildi par /pers. E/ paraksta viltojumu testamentā.

[3.5] Tiesa atsaukusies uz 2020. gada 31. jūlija lēmumā par krimināllietas izbeigšanu konstatēto, ka kriminālprocesa ietvaros kā liecinieces nopratinātās /pers. L/ un /pers. M/, kuras norādījušas, ka atbildētājs ir sniedzis palīdzību /pers. E/. Līdzīgas liecības snieguši arī testamenta liecinieki – /pers. J/ un /pers. I/.

Tādējādi, tiesa atzinusi, ka pierādījumu kopums ar augstu ticamības pakāpi norāda, ka pastāvēja iespēja, ka /pers. E/ varēja sastādīt testamentu par labu /pers. D/. Pierādījumu kopums liek uzskatīt, ka nav notikusi /pers. E/ privātā testamenta viltošana un nav pamata apšaubīt, ka testamentā izteikta /pers. E/ pēdējā griba.

[3.6] Tiesa konstatējusi, ka liecības par testamenta taisīšanas apstākļiem abiem testamenta lieciniekiem būtiskās detaļās savstarpēji neatšķirās. Liecinieki detalizēti un ticami aprakstīja privātā testamenta parakstīšanas apstākļus.

Tiesa norādījusi, ka liecinieku ieinteresētība testamenta taisīšanā par labu atbildētājam nav konstatēta un atzinusi, ka nav šaubu par liecinieku liecību patiesumu.

[3.7] Tiesa uzskatījusi, ka ekspertu atzinumiem, kas ir savstarpēji atšķirīgi, nav lielāka ticamība nekā liecinieku sniegtajam apliecinājumam notārei un viņu liecībām tiesas sēdē.

Tiesa ņēmusi vērā, ka /pers. E/ paraksta paraugos, kas izpildīti laika posmā no 1997. gada decembra līdz 2014. gada jūnijam un tika iesniegti ekspertiem, konstatētas atsevišķas izmaiņas paraksta vispārējās un individuālās pazīmēs, kas var tikt izskaidrotas ar personas vecumu un izmaiņām veselības stāvoklī.

Tāpat izmaiņas veselības stāvoklī varēja atstāt iespaidu uz /pers. E/ kustību koordināciju.

Tiesa secinājusi, ka lietas izskatīšanas gaitā pārbaudīto pierādījumu kopums ir pietiekams, lai atzītu, ka /pers. E/ 2014. gada 25. aprīļa privātais testaments atbilst tā brīža likumam, izsaka viņa pēdējo gribu un ir atzīstams par spēkā esošu.

[4] Par šo spriedumu apelācijas sūdzību iesniedzis prasītāja pārstāvis, pārsūdzot spriedumu pilnā apjomā. Apelācijas sūdzībā lūgts prasību apmierināt, lūgumu pamatojot ar šādiem argumentiem.

[4.1] Pirmstiesas izmeklēšanas gaitā tika nozīmētas vairākas rokraksta ekspertīzes, lai noskaidrotu vai strīdus testamentu ir parakstījis /pers. E/. Trīs no veiktajām ekspertīzēm kategoriski norāda, ka uz testamenta nav /pers. E/ paraksts, ka paraksts ir viltots. Vienu no šīm ekspertīzēm veikusi ekspertu komisija. Viena no ekspertīzēm norāda, ka nav iespējams noteikt, vai uz testamenta ir /pers. E/ paraksts.

Pamatojoties uz Dokumentu juridiskā spēka likuma 2. pantu, 4. panta pirmās daļas 3. punktu, 5. pantu un Civillikuma 445. pantu, apelācijas sūdzībā norādīts, ka, lai testaments būtu spēkā, tam jābūt parakstītam, turklāt tas ir jāizdara pašam testatoram.

Tiesa augstāku ticamību piešķīrusi divu liecinieku /pers. J/ un /pers. I/ liecībām, ar šādu viedokli faktiskai noraidot krimināprocesā iegūto ekspertīzu rezultātus.

[4.2] Apelācijas sūdzības iesniedzējs atsaucas uz Senāta spriedumu lietā Nr. SKC-270/2013 (C29435304), kurā norādīts: Civillikuma 614. pantā ietvertā norma, ka rakstiska privāta testamenta īstums pieņemams par pierādītu, ja tā vēl dzīvie liecinieki atzīst savus parakstus, ir prezumpcija, kas piemērojama, neesot strīdam.

Prasība ir par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu, pamatojoties uz viltojumu, tātad minētā prezumpcija nav piemērojama. Pastāvot pretēji vērstiem pierādījumiem, tiesas uzdevums ir ne tikai pārbaudīt tos, bet arī analizēt kuri no pierādījumiem ir ticamāki un mazāk pakļauti iesaistīto personu subjektīvai ietekmei.

[4.3] Apelācijas sūdzībā atkārtoti norādīts uz prasības pieteikumā minēto par 2014. gada notikumiem saistībā ar /pers. E/ ievietošanu slimnīcā un sarunām ar /pers. E/, tajā skaitā teikto, ka esot kaimiņienei /pers. L/ iedevis 1000 latus bēru rīkošanai. Apelators uzskata, ka neizprotama ir rīcība ar naudas nodošanu, ja bija testaments.

[5] Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 10. pantu civillieta nolikta izskatīšanai rakstveida procesā, nosakot lietas dalībniekiem termiņu papildu paskaidrojumu un pierādījumu iesniegšanai.

[6] Prasītājs iesniedzis papildu paskaidrojumus kuros norāda, ka pirmās instances tiesa pierādījumu pārbaudi veikusi selektīvi, norādot uz faktiem kurus uzskata par svarīgiem un atstātiem bez pirmās instances tiesas pienācīga vērtējuma. Paskaidrojumos atkārtoti sniegts situācijas apraksts no prasītāja viedokļa un redzējuma.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījusi pierādījumus, tiesas kolēģija atzīst, ka prasība ir nepamatota un noraidāma.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 432. panta piektajai daļai apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļā norāda šā likuma 193. panta piektajā daļā minētos apstākļus, kā arī motivē attieksmi pret pirmās instances tiesas spriedumu. Ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma argumentācijai. Šādā gadījumā šā likuma 193. panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Novērtējusi lietā esošos pierādījumus, tiesas kolēģija atzīst, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, līdz ar ko tiesas kolēģija pievienojas spriedumā paustajai argumentācijai un atkārtoti to nenorāda.

[8] Apelācijas sūdzībā ietvertie motīvi nevar būt par pamatu prasības apmierināšanai.

Kurzemes rajona tiesas spriedumu lietā prasītājs pārsūdz tādēļ, ka viņaprāt pirmās instances tiesa nav izvērtējusi lietā esošos pierādījumus un nepamatoti piešķīrusi lielāku ticamību liecinieku liecībām (salīdzinājumā ar ekspertu atzinumiem), un tā rezultātā nonākusi līdz nepamatotam secinājumam.

Tiesas kolēģija atzīst šos apelatora argumentus par nepamatotiem šādu apsvērumu dēļ.

[8.1] Saskaņā ar Civillikuma 445. pantu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2014. gada 30. jūnijam), lai privāts testaments būtu spēkā, jābūt pārliecībai, ka to taisījis mantojuma atstājējs un ka tas izteic pareizi viņa pēdējo gribu. Savukārt Civillikuma 450. panta pirmā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2014. gada 30. jūnijam) noteica, ka rakstisks privāts testaments nav katrā ziņā jāraksta testatoram pašam, bet gan viņam tas ir jāparaksta.

Līdz ar to būtisks apstāklis privātā testamenta atzīšanai par spēkā neesošu ir fakts, ka testators pašrocīgi nav parakstījis šādu testamentu.

[8.2] No lietas materiāliem redzams, ka 2014. gada 25. aprīlī tika parakstīts privātais testaments, no kura teksta izriet, ka /pers. E/ visu mantu, kas viņam piederēs nāves brīdī, novēl atbildētājam. Uz testamenta ir /pers. E/ un divu liecinieku – /pers. J/ un /pers. I/ – paraksti (lietas 1. sējuma 93. lapa).

Neviena no pusēm neapstrīd liecinieku parakstu īstumu, tomēr lietā ir strīds, vai /pers. E/ ir parakstījis šo testamentu.

Līdz ar to pamatjautājums, uz kuru jādod atbilde tiesai un no kura ir atkarīga strīda pareiza izšķiršana, ir tas, vai uz 2014. gada 25. aprīlī taisītā testamenta ir /pers. E/ pašrocīgi izpildīts paraksts un vai testamenta saturs atbilst /pers. E/ gribai.

[8.3] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 97. panta pirmo un otro daļu tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem. Nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu.

[8.3.1] Lietas materiālos atrodas 2017. gada 31. marta ekspertu atzinums par komisijas rokraksta ekspertīzes veikšanu (lietas 1. sējuma 146.–148. lapa). Ekspertīze noteikta, pamatojoties uz procesa virzītāja lēmumu krimināllietā Nr. 12261001016.

Šajā atzinumā eksperti ir secinājuši, ka parakstu /pers. E/ vārdā ekspertīzei iesniegtajā dokumentā – privātajā testamentā /pers. E/ vārdā, datēta ar 2014. gada 25. aprīli, nav izpildījis /pers. E/, bet cita persona, atdarinot /pers. E/ parakstu.

Šādu secinājumu eksperti ir izdarījuši, veicot testamentā izpildīto paraksta salīdzināšanu ar /pers. E/ brīvajiem paraksta paraugiem, kas izpildīt laika posmā no 1997. līdz 2014. gadam. Eksperti ir noskaidrojuši, ka ir konstatētas atšķirības rokraksta vispārējās pazīmēs, izņemot transkripciju, un 16 individuālajās pazīmēs.

[8.3.2] Izpildot procesa virzītāja lēmumu krimināllietā Nr. 12261001016, 2018. gada 19. oktobrī Valsts tiesu ekspertīžu biroja eksperti ir parakstījuši eksperta atzinumu (lietas 1. sējuma 209.–211. lapa), kurā ir izdarīts secinājums, ka nebija iespējams noteikt, kas – pats /pers. E/, /pers. I/ vai kāda cita persona – ir izpildījusi parakstu /pers. E/ vārdā 2014. gada 25. aprīļa privātajā testamentā. Secinājums ir novērtēts ar pakāpi "0". Tas, atbilstoši atzinumam pievienotajai secinājumu skalai nozīmē, ka "noteikt rokraksta/paraksta izpildītāju nav iespējams. Ir konstatēti ierobežojoši faktori, kas liedz ekspertam nonākt pie kāda noteikta secinājuma [..]."

No atzinuma redzams, ka ekspertīzei tika nodots /pers. E/ vārdā 2014. gada 25. aprīlī parakstītais privātais testaments un – salīdzinošai izpētei – /pers. E/ brīvie rokraksta un paraksta paraugi, kas izpildīti laika posmā no 1997. līdz 2014. gadam.

Ekspertu secinājums pamatots ar to, ka izpētes rezultātā konstatētas sakritības transkripcijā un saistībā, izstrādātības pakāpē, kustību koordinācijā, vispārējā uzbūvē, lielumā, vēzienā, slīpumā un 7 individuālajās pazīmēs. Vienlaikus eksperti konstatējuši arī atšķirības izpildījuma tempā un 2 individuālajās pazīmēs.

[8.3.3] 2019. gada 2. septembrī Valsts tiesu ekspertīžu biroja eksperti parakstījuši eksperta atzinumu Nr. 19-421 (lietas 1. sējuma 161.–163. lapa).

Šajā atzinumā, cita starpā, ir secināts, ka parakstu /pers. E/ vārdā 2014. gada 25. aprīļa privātajā testamentā nav izpildījis pats /pers. E/, bet ir rakstījusi kāda cita persona, atdarinot /pers. E/ parakstu. Šāds secinājums novērtēts ar pakāpi "-4". Atbilstoši atzinumam pievienotajai secinājumu skalai tas nozīmē, ka "eksperts ir konstatējis būtiskas un nozīmīgas atšķirības, kas veido pietiekamu rokraksta pazīmju kopumu. Pamatojoties uz konstatētajām rokraksta pazīmju atšķirībām, ekspertam ir droša pārliecība, ka persona ne pie kādiem apstākļiem nav izpildījusi rokrakstu/parakstu izpētāmajā dokumentā. Nav konstatēti ierobežojoši faktori, kas liegtu nonākt pie kategoriska secinājuma".

No atzinuma teksta redzams, ka eksperti ir pētījuši parakstu uz /pers. E/ vārdā 2014. gada 25. aprīlī parakstītā privātā testamenta un salīdzinājuši to ar /pers. E/ brīvajiem rokraksta un paraksta paraugiem, kas izpildīti laika posmā no 1997. līdz 2014. gadam.

Salīdzinot parakstu uz testamenta ar rokraksta un paraksta paraugiem, eksperti konstatējuši sakritības transkripcijā un saistībā, izstrādātības pakāpē, vispārējā uzbūvē, lielumā, vēzienā, slīpumā, kā arī 7 individuālajās pazīmēs. Tāpat ekspertīzes laikā tika konstatētas atšķirības izpildījuma tempā un 3 individuālajās pazīmēs.

[8.4] Atbilstoši Civilprocesa likuma 121. panta pirmajai daļai ekspertīzi lietā tiesa nosaka pēc puses lūguma gadījumos, kad lietai nozīmīgu faktu noskaidrošanai nepieciešamas speciālas zināšanas zinātnē, tehnikā, mākslā vai citā nozarē.

No minētās normas izriet, ka, lai atzinumu uzskatītu par eksperta atzinumu Civilprocesa likuma izpratnē, ekspertīze jānoteic tiesai, kas šajā gadījumā netika darīts (ekspertīzes noteiktas kriminālprocesa ietvaros).

Tomēr tiesa pievienojas judikatūrā izteiktajai tēzei, ka šāds speciālista atzinums, lai arī nav uzskatāms par eksperta atzinumu, ir vērtējams kā rakstveida pierādījums (sal. sk. *Senāta 2011. gada 12. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-7/2011 10. punktu*).

[8.5] Pirmās instances tiesas sēdē nopratinātie liecinieki /pers. I/ un /pers. J/ tiesas sēdē ir liecinājuši, ka testamentu viņu klātbūtnē ir parakstījis pats /pers. E/. Viņu liecības ir uzskatāmas par pierādīšanas līdzekļiem, kā to nosaka Civilprocesa likuma 105. pants.

[8.6] Ievērojot minēto, tiesas kolēģija secina, ka lietā atrodas pretrunīgi pierādījumi par to, vai /pers. E/ pats ir izpildījis parakstu testamentā: ar ekspertu atzinumiem ir pierādīts fakts, ka parakstu /pers. E/ personīgi nav izpildījis, bet ar liecinieku liecībām – ka testamentu /pers. E/ parakstījis pašrocīgi.

[9] Atbilstoši Civilprocesa likuma 97. panta otrajai un trešajai daļai nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu. Tiesai spriedumā jānorāda, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus – par nepierādītiem.

Tiesību doktrīnā ir norādīts, ka pierādījumi nav pietiekami, ja tie ir pretrunīgi, jo tie nevar radīt pareizu, objektīvai realitātei atbilstošu priekšstatu par strīda faktiem, līdz ar to tie nevar būt pārliecinoši. [..] Ja iesniegtie pierādījumi ir pretrunīgi, nepieciešama to analīze un novērtēšana salīdzinājumā ar citiem, ticamiem pierādījumiem, noskaidrotiem faktiem (sk. *A. Līcis. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Mācību līdzeklis tiesību zinātņu studentiem. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 82. lpp.*).

[9.1] Novērtējot lietā esošos ekspertu atzinumus savstarpējā sakarā, tiesas kolēģija konstatē, ka divos gadījumos eksperti snieguši kategorisku atzinumu, ka testamentu /pers. E/ nav parakstījis. Savukārt trešajā gadījumā ekspertu atzinums neapstiprina nedz to, ka parakstu uz testamenta ir izpildījis /pers. E/, nedz to, ka viņa vietā šo parakstu būtu izpildījusi kāda cita persona.

Tiesas kolēģija ņem vērā, ka salīdzinošai izpētei visos gadījumos ekspertiem tika nodoti vieni un tie paši paraksta un rokraksta paraugi un tas pats pētāmais dokuments (testaments). Neskatoties uz minēto, 2017. gada 31. marta ekspertu atzinumā netika konstatēta neviena sakritība. Turpretī atbilstoši 2018. gada 19. oktobra un 2019. gada 2. septembra ekspertu atzinumiem šādas sakritības individuālajās pazīmēs ir 7.

Bez ievērības nevar tikt atstāts fakts, ka 2018. gada 19. oktobra ekspertu atzinumā, kopumā konstatējot 15 sakritības un 3 atšķirības, eksperti nav varējuši atbildēt uz jautājumu par paraksta izpildītāju testamentā. Savukārt 2019. gada 2. septembra ekspertu atzinumā ir izdarīts maksimāli kategorisks secinājums par to, ka parakstu testamentā nav izpildījis /pers. E/, lai gan izpētes laikā eksperti konstatējuši kopumā 14 sakritības un 4 atšķirības.

Šādos apstākļos tiesas kolēģijai (tāpat kā pirmās instances tiesai) rodas pamatotas šaubas par ekspertu atzinumos ietverto secinājumu atbilstību lietas faktiskajiem apstākļiem, jo:

1)ekspertīzes veiktas, izmantojot vienus un tos pašus parakstu un rokraksta paraugus un akreditētās ekspertīžu metodes, ekspertīzes veikuši atbilstošā nozarē sertificēti eksperti, bet šādos apstākļos vienā no gadījumiem eksperti nevarēja izdarīt noteiktu secinājumu par paraksta izpildītāju, bet otrajā gadījumā – nav saskatījuši sakritības;

2)veicot ekspertīzi ar vienu un to pašu metodi, izmantojot vienus un tos pašus parakstu un rokraksta paraugus un konstatējot līdzīgu atšķirību un sakritību skaitu, vienas un tās pašas iestādes eksperti ir izdarījuši atšķirīgus secinājumus par paraksta izpildītāju testamentā.

[9.2] Noklausoties pirmās instances tiesas sēdes skaņu ierakstu, tiesas kolēģija atzīst par pamatotu pārsūdzētajā spriedumā ietverto secinājumu par liecinieku /pers. J/ un /pers. I/ sniegto liecību ticamību (sk. pārsūdzētā sprieduma 7.6. punktu).

Tiesas kolēģija pievienojas pārsūdzētajā spriedumā norādītajam, ka liecinieki detalizēti un ticami aprakstījuši testamenta parakstīšanas apstākļus, un būtiskās detaļās viņu liecības neatšķiras.

Tāpat tiesas kolēģija secina, ka pirmās instances tiesas sēdē sniegtajās liecībās nav konstatējamas pretrunas salīdzinājumā ar šo pašu liecinieku sniegtajām liecībām kriminālprocesa ietvaros, kuras ir atspoguļotas 2020. gada 31. jūlija lēmumā par krimināllietas izbeigšanu (lietas 1. sējuma 167.lapa).

Savukārt atšķirības liecinieku liecībās (saistībā ar testamenta parakstīšanas apstākļiem) atzīstamas par maznozīmīgām un ir izskaidrojamas ar šāda pierādīšanas līdzekļa īpatnībām – apstākļu subjektīvo uztveri, kā arī laika posmu starp testamenta parakstīšanu un liecību sniegšanu.

[9.3] No lietā esošā 2020. gada 31. jūlija lēmuma par krimināllietas izbeigšanu redzams, ka krimināllietas ietvaros tika nopratināti vairāki liecinieki, kas nebija iesaistīti testamenta parakstīšanā vai sagatavošanā.

Kriminālprocesā iegūtās liecības nevar tikt uzskatītas par liecinieku liecībām Civilprocesa likuma 105.panta izpratnē, jo šie liecinieki netika nopratināti tiesas sēdē, izskatot konkrēto civillietu. Tomēr pašam lēmumam par krimināllietas izbeigšanu un tajā ietvertajām ziņām ir rakstveida pierādījuma statuss atbilstoši Civilprocesa likuma 110.pantam.

No minētā lēmuma redzams, ka kriminālprocesa ietvaros nopratinātā lieciniece /pers. L/ (/pers. E/ kaimiņiene) liecināja, ka palīdzējusi piegādāt /pers. E/ pārtiku un zāles. Sarunu laikā /pers. E/ norādījis, ka ar radiniekiem /vārds/ un /pers. C/ (prasītāju) attiecības neuztur, jo visiem interesē tikai viņa īpašums – mežs. Lieciniecei bija zināms, ka vienu ziemu /pers. E/ atradies pie radinieka /pers. D/ (atbildētāja) /apdzīvota vieta/. Tāpat dažas reizes atbildētāju sastapusi /pers. E/ dzīves vietā, kad pievedusi pārtiku.

Cita /pers. E/ kaimiņiene /pers. M/ kriminālprocesā sniegusi liecības, ka bieži braukusi apraudzīt /pers. E/ un vedusi viņam pārtiku. Bieži redzējusi atbildētāju pie /pers. E/. Lieciniecei bija zināms, ka /pers. E/ slimnīcā ievietoja prasītājs; pēc tam /pers. E/ dzīvojis mājās un tad pārcēlies pie atbildētāja. Sarunās ar /pers. E/ lieciniece uzzināja, ka brāļus /uzvārds/(tostarp arī prasītāju) /pers. E/ nav vēlējies redzēt, jo 2014. gadā sūdzējies, ka tie vēlas viņu ievietot pansionātā.

/pers. V/ (Sociālās aprūpes nodaļas vecākā māsa VCA /pilsēta/ medicīnas centra Īslaicīgās sociālās aprūpes nodaļā) kriminālprocesā sniegusi liecības, ka 2014. gada jūnijā veikusi darba pienākumus, kad nodaļā tika ievietots un atradās /pers. E/. Lieciniece redzējusi prasītāju, kurš nācis aprunāties ar /pers. E/. Norādīja, ka atbildētājs bieži apciemoja /pers. E/. Pats /pers. E/ neko sliktu lieciniecei nav teicis ne par prasītāju, ne par atbildētāju. Tikai no /pers. E/ izturēšanās sapratusi, ka aprūpes centrā viņš nevēlas uzturēties. Pēc līguma termiņa beigām /pers. E/ savā aprūpē piekritis paņemt atbildētājs, un /pers. E/ tam nav iebildis.

Savukārt /pers. A/ (/pilsēta/ pilsētas Sociālā dienesta darbiniece) kriminālprocesā liecināja, ka /pers. E/ bija nepieciešama palīdzība aprūpē. Tādēļ viņa ir apsekojusi /pers. E/ viņa dzīves vietā /adrese/, kopā ar radinieku /pers. D/ (atbildētāju). 2015.gadā lieciniecei piezvanīja prasītājs un interesējās, kā klājas /pers. E/. Kad lieciniece atbildēja, ka /pers. E/ ir miris, prasītājs bija izbrīnīts.

[9.4] Vispusīgi novērtējot lietā esošos pierādījumus to savstarpējā kopsakarībā, tiesas kolēģija secina, ka pēdējā gada laikā pirms nāves (2014.gada 25.decembrī) /pers. E/ tuvākas attiecības izveidojās tieši ar atbildētāju, nevis ar prasītāju.

Par to liecina gan tas, ka pēdējos mēnešus pirms nāves /pers. E/ bijis atbildētāja aprūpē (dzīvojis un arī miris atbildētāja dzīvesvietā), gan tas, ka prasītājs ievietoja /pers. E/ sociālās aprūpes iestādē, kurā /pers. E/ uzturēties nepatika un, uzturēšanās termiņam izbeidzoties, viņš pārcēlās dzīvot pie atbildētāja.

Šādi secinājumi ir balstīti uz kriminālprocesā ietvaros sniegtajām liecībām, kuras patiesumu tiesas kolēģijai nav pamata apšaubīt, jo tās ir iegūtas no savstarpēji nesaistītajām personām, kuras turklāt nebija un nav ieinteresētas testamenta taisīšanā par labu atbildētājam.

Šie fakti, kopsakarā ar lieciniekiu /pers. J/ un /pers. I/ šajā lietā sniegtajām liecībām un neviennozīmīgi traktējamajiem ekspertu atzinumiem, dod tiesas kolēģijai pamatu uzskatīt, ka 2014. gada 25. aprīļa testaments atspoguļo /pers. E/ pēdējo gribu.

Tiesas kolēģija, balstoties uz loģikas likumiem un dzīvē gūtiem novērojumiem (Civilprocesa likuma 97. panta pirmā daļa) nesaskata pamatu apšaubīt to, ka persona novēl savu mantu cilvēkam, kurš testamenta taisīšanas brīdī aprūpē un sniedz palīdzību testatoram, nevis tam, kurš pret testatora gribu veic kādas darbības, kaut arī objektīvi šādas darbības būtu nepieciešamas un pamatotas.

Bez ievērības tiesas kolēģija nevar atstāt arī to, ka lietā netika iegūti pierādījumi, ka lieciniekiu /pers. J/ un /pers. I/ būtu ieinteresēti testamenta taisīšanā par labu atbildētājam. Turklāt pirms nopratināšanas pirmās instances tiesas sēdē viņi atbilstoši Civilprocesa likuma 169.pantam tika brīdināti par atbildību par apzināti nepatiesas liecības došanu (lietas 1. sējuma 217., 218. lapa), tātad bija informēti par sekām, ja viņi sniegs apzināti nepatiesas liecības.

[9.5] Apelācijas sūdzībā prasītājs pauž viedokli, ka tiesas uzdevums, pastāvot uz pretēju saturu vērstiem pierādījumiem, ir ne tikai pārbaudīt tos, bet arī analizēt, kuri no pierādījumiem ir ticamāki un mazāk pakļauti subjektīvai ietekmei.

Neapšaubāmi, ka lieciniekiu liecībām ir salīdzinoši augsta subjektivitāte, jo katra persona uztver un novērtē dažādas notikumus un apstākļus savādāk, kas izskaidrojams ar katras konkrētās personas veselības stāvokli, dzīvē gūto pieredzi, kognitīvajām spējām, izglītību un citiem līdzīgiem faktoriem.

Savukārt attiecībā uz ekspertu atzinumiem tiesas kolēģija pievienojas Valsts tiesu ekspertīžu birojs vadītājas Mairas Čentorickas viedoklim, ka eksperta atzinuma pamatā ir objektīvi zinātniski pamatojumi, skaitļi, analīzes, hromatogrammas un tā tālāk. Subjektīvais parādās tikai tad, kad eksperts vērtē šos izpētes rezultātus. Eksperta atzinums ir bezkaislīgs līdz tam brīdim, kad viņš sāk interpretēt rezultātus, jo šeit pievienojas arī eksperta pieredze attiecīgajā jomā (sk. *Eksperta atzinums ir tikai daļa no lēmuma veidošanas gaitas. Pieejams: https://lvportals.lv/tiesas/299701-eksperta-atzinums-ir-tikai-dala-no-lemuma-veidosanas-gaitas-2018 – resurss apskatīts 2022. gada 10. jūnijā*).

Līdz ar to arī ekspertu atzinumiem piemīt subjektivitāte, interpretējot izpētes laikā iegūtos rezultātus.

Turklāt tiesas kolēģija atzīst, ka pārsūdzētajā spriedumā tiesa pamatoti ir atsaukusies uz tiesību doktrīnu, ka tiesa nav saistīta ar lietpratēju atzinumu un var to vērtēt pēc sava ieskata. Uz lietpratēju slēdzienu tiesai jāraugās kritiski, ņemot vērā visus lietas apstākļus. Tiesa, ja viņa nākusi pie slēdziena, ka lietpratēju atzinums runā pretim lietas ticamiem apstākļiem, var šo atzinumu nepieņemt, bet šādos gadījumos tiesai jānorāda, kamdēļ tā nav varējusi pievienoties lietpratēju atzinumam (sk. pārsūdzētā sprieduma 7.12. punktu).

Tādējādi ekspertu atzinumi, kuriem arī piemīt subjektivitāte un kuros izdarīto secinājumu pamatojums nav viennozīmīgi interpretējams, vērtējami tāpat kā citi lietā esošie pierādījumi – ne tikai no objektivitātes, bet arī no ticamības viedokļa. Savukārt pretrunu gadījumā priekšroka dodama tiem pierādījumiem, kuri ir ticamāki.

[9.6] Kā nepamatotu tiesas kolēģija uzskata apelatora atsauci uz Senāta spriedumu lietā Nr. SKC-270/2013, kurā norādīts, ka Civillikuma 614. panta tulkojums par lieciniekiu liecībām kā vienīgo pierādīšanas pienākumu 21. gadsimtā ir nevietā, jo mūsdienu zinātnes līmenis bez lieciniekiu liecībām ļauj nekļūdīgi noteikt dokumenta viltojumu. Tiesa nav pareizi piemērojusi Civilprocesa likuma 121. panta pirmo daļu, jo dokumenta parakstītāja paraksta īstumu nosaka eksperti, nevis lieciniekiu liecības.

Pirmkārt, no minētā Senāta sprieduma redzams, ka šādu viedokli paudusi kasācijas sūdzības iesniedzēja, nevis Senāts.

Otrkārt, Senāts šajā spriedumā ir norādījis, ka izskatāmajā lietā prasība bija par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu, pamatojoties uz viltojumu. Tātad Civillikuma 614. pantā minētā prezumpcija nebija piemērojama, un visi pierādījumi lietā, kā testamenta lieciniekiu liecības, tā arī dokumenti (ekspertu atzinumi), kuros norādīts, ka testamentu nav parakstījusi testatore, un citi pierādījumi bija jāvērtē atbilstoši pierādījumu novērtēšanas kritērijiem, un, konstatējot tajos pretrunas, visas šaubas jānovērš (sk. *Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-270/2013 8.3. punktu*).

Šajā gadījumā šaubas par /pers. E/ paraksta īstumu testamentā tiek novērstas, ņemot vērā neviennozīmīgi traktējamos vairāku ekspertīžu rezultātus (sk. šī sprieduma 9.1.punktu), lieciniekiu /pers. J/ un /pers. I/ sniegto liecību ticamību par testamenta parakstīšanas apstākļiem (sk. pārsūdzētā sprieduma 7.7., 7.8., 7.10.punktu) un lēmumā par krimināllietas izbeigšanu norādīto lieciniekiu liecību saturu (sk. šī sprieduma 9.3.punktu).

[9.7] Ņemot vērā visus iepriekš norādītos apsvērumus, tiesas kolēģija pievienojas pirmās instances tiesas viedoklim, ka šajā gadījumā lielāka ticamība piešķirama lieciniekiu /pers. J/ un /pers. I/ liecībām salīdzinājumā ar ekspertu atzinumiem.

Līdz ar to tiesas kolēģija, tāpat kā pirmās instances tiesa, secina, ka prasības apmierināšanai nav pamata.

[10] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41. panta pirmo daļu pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus. Savukārt Civilprocesa likuma 44. panta trešā daļa noteic, ka, ja prasība noraidīta, ar lietas vešanu saistītos izdevumus piespriež no prasītāja par labu atbildētājam.

Lietas materiālos nav atrodamas ziņas par atbildētāja tiesas izdevumiem šajā lietā. Tomēr no lietas materiāliem redzams, ka atbildētājs par juridisko palīdzību samaksājis zvērinātai advokātei Gundegai Kreicei atlīdzību 605 EUR (lietas 1. sējuma 111., 112. lapa). Šie izdevumi nepārsniedz Civilprocesa likuma 44. panta pirmās daļas 1. punktā noteiktos ierobežojumus un ir piedzenami no prasītāja par labu atbildētājam.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 39. panta pirmās daļas 5. punktam ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi (ar prasības pieteikuma noraksta un tiesas paziņojumu piegādāšanu un izsniegšanu saistītie izdevumi) šajā lietā kopā ir 38,84 EUR. Ņemot vērā to, ka prasītājs ir samaksājis minētos izdevumus 4,70 EUR apmērā, tad, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 42. panta otro daļu, pārējie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 34,14 EUR apmērā piedzenami valsts ienākumos no prasītāja.

[11] Civilprocesa likuma 195. pants noteic, ka, taisot spriedumu par naudas summas piedziņu, tiesa tā rezolutīvajā daļā norāda prasījuma veidu un piedzenamo summu, atsevišķi uzrādot galveno parādu un procentus, laiku, par kādu procenti piespriesti, prasītāja tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai) saņemt procentus, minot arī to apmēru, kā arī kredītiestādes nosaukumu un konta numuru, kurā veicama samaksa, ja tāds norādīts prasības pieteikumā.

Atbilstoši Civillikuma 1756. pantam pienākums maksāt procentus pamatojas vai nu uz tiesisku darījumu vai uz likumu. Civillikuma 1759. panta 1. punktā noteikts, ka procenti jāmaksā, arī bez noteiktas norunas, uz likuma pamata par katru parāda samaksas nokavējumu, kaut arī parāds pats par sevi būtu bezprocentīgs. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 1765. pantu procentu apmērs cieši jānosaka aktā vai darījumā. Ja tas nav darīts, kā arī tajā gadījumā, ja likums nosaka aprēķināt likumiskos procentus, tas ir, seši procenti no simta gadā.

Senāta Civillietu departamenta kopsapulces 2021. gada 15. decembra lēmuma 5. punktā norādīts, ka procentu noteikšana saskaņā ar Civilprocesa likuma 195. panta pirmo daļu kalpo arī publiski tiesiskajam mērķim nodrošināt sprieduma izpildi un atturēt no sprieduma nepildīšanas gan konkrēto parādnieku, gan ikvienu citu sabiedrības locekli. Tas ņemams vērā, atzīstot, ka šādi procenti nosakāmi no visas piedzītās summas.

Tādējādi tiesas kolēģija atzīst, ka atbildētājam un valstij nosakāmas tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai) saņemt no prasītāja likumiskos procentus (6% gadā) no piedzenamās summas (605 EUR – prasītājam, 34,14 EUR – valstij), nosakot, ka procentu pieaugums apstājas, sasniedzot parāda summu (Civillikuma 1763. panta 1. punkts).

[12] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 204.[1] pantu prasītājam nosakāms termiņš sprieduma labprātīgai izpildei daļā par tiesāšanās izdevumu samaksu – 10 dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 8., 97., 193., 430., 432., 434. pantu, tiesas kolēģija

nosprieda

noraidīt /pers. C/ prasību pret /pers. D/ par testamenta atzīšanu par spēkā neesošu.

Piedzīt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, par labu /pers. D/, personas kods /personas kods/, ar lietas vešanu saistītos izdevumus 605 EUR (seši simti pieci *euro*), nosakot, ka piedzītās naudas summas iemaksājamas bankas kontā Nr. /konta numurs/ (AS "SEB banka").

Atzīt /pers. D/, personas kods /personas kods/, tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, likumiskos procentus 6 % (seši procenti) gadā no piedzītās naudas summas (605 EUR), nosakot, ka procentu pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedzis piedzītās summas lielumu.

Piedzīt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, valsts ienākumos ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 34,14 EUR (trīsdesmit četri *euro* 14 centi), kas iemaksājami Tiesu administrācijai, NMR 90001672316, kontā Nr.LV51TREL2190458019000, BIC kods TRELLV22.

Atzīt valstij tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no /pers. C/, personas kods /personas kods/, likumiskos procentus 6 % (seši procenti) gadā no piedzītās ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu summas (34,14 EUR), nosakot, ka procentu pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedzis piedzītās summas lielumu.

Noteikt /pers. C/, personas kods /personas kods/, termiņu 10 (desmit) dienas no sprieduma spēkā stāšanās dienas sprieduma labprātīgai izpildei daļā par tiesas izdevumu samaksu /pers. D/ un valstij.

Spriedumu var pārsūdzēt 30 dienu laikā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamentā, iesniedzot kasācijas sūdzību Kurzemes apgabaltiesā un iemaksājot drošības naudu.

Tiesnesis I. Grigorjevs

Tiesnese L. Jansone

Tiesnese L. Vēbere

DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU.